

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію *Міровської Маріоли* «Теорія і практика управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Актуальність теми дисертації.

Сучасні глобалізаційні виклики ставлять перед сучасною вищою освітою та, зокрема, системами управління закладами вищої освіти (ЗВО) нові завдання. Бурхливий розвиток технологій, формування інформаційного суспільства, мобільність трудових ресурсів суттєво впливає на процеси реформування вищої освіти. В середину цих процесів необхідно завжди ставити людину, її потреби, труднощі, пріоритети, інтелектуальний та духовний розвиток, орієнтуючись перш за все на людиноцентриський підхід. Застосування соціальних технологій направлених на індивідуальний підхід до кожної особистості обумовлює їх застосування в управлінні освітнім процесом.

Разом з тим розвиток сучасних інформаційних технологій, в тому числі в бізнес-середовищі дає можливість до широкого впровадження кейс-менеджменту в такій особливій сфері як вища освіта. Таким чином питання теорії та практики управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти можна вважати актуальними.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертаційній роботі Міровської Маріоли чітко та логічно вибудовано науковий апарат дослідження, аргументовано сформульована мета і завдання, визначені об'єкти і предмет дослідження. Всі основні наукові положення і висновки, що виносяться на захист є достатньо обґрунтованими, що забезпечується коректністю постановки наукових задач, адекватним вибором відповідних методів дослідження, коректним застосуванням і реалізацією відповідних методів:

теоретичних - структурно-функціональний, історично-компаративістський, міждисциплінарний та трансдисциплінарний аналіз; систематизація, синтез, зіставлення, узагальнення та моделювання, прогнозування; метод наукової екстраполяції; *емпіричних* – анкетування; метод випадкового опитування; включене спостереження; інтерв'ювання; бесіда; методика колажу та асоціацій; моделювання освітніх процесів та факторно-критеріальне моделювання; PEST-, SWOT-, SMART-аналізи; експертне оцінювання; аналіз, узагальнення, систематизація та інтерпретація емпіричного матеріалу; методи описової та кваліметричної статистики. Достовірність отриманих результатів впливає з несуперечливості даних досліджень відповідно даним, отриманим іншими дослідниками, підтверджено експериментальними результатами, апробацією на наукових конференціях і семінарах, а також успішним використанням результатів при розв'язанні практичних задач, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

Наукова новизна одержаних результатів.

До найголовніших нових наукових результатів, отриманих дисертантом особисто, можна віднести:

вперше:

- розроблено концепцію системи управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту у ЗВО, яка інтегрує методологічний, теоретичний і практичний концепти, забезпечує досягнення цілей діяльності закладу вищої освіти щодо надання якісних освітніх послуг, успішної соціалізації здобувачів вищої освіти та задоволення запитів стейкхолдерів;

- створено концептуальну модель системи управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту у ЗВО, що має цільовий, концептуальний, змістовий, технологічний, результативно-рефлексивний блоки. Модель обумовлює циклічність управління освітнім процесом та на основі поліпарадигмального і середовищного підходів обґрунтовує доцільність використання кейс-менеджменту як технології різнорівневої підтримки здобувача вищої освіти, окреслює напрями його практичного впровадження та застосування в роботі зі здобувачами вищої освіти на основі середовищного підходу, створення системи внутрішнього

забезпечення якості надання освітніх послуг та використання маркетингово-моніторингового інструментарію, посилення міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу;

- введено до термінологічного апарату науки управління в системі освіти такі дефініції: «кейс-менеджмент у системі вищої освіти», «управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти». Розкрито сутність управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту як специфічної людської діяльності, яка має суб'єкт-суб'єктний характер і передбачає сукупність послідовних дій суб'єкта і об'єкта управління щодо різнорівневої підтримки здобувачів вищої освіти шляхом безпосереднього залучення їх до процесу планування та вирішення власних проблем на основі взаємоповаги і збереження самостійності засобом спрямованої взаємодії учасників освітнього процесу під час опанування змісту освіти для забезпечення досягнення запланованих результатів навчання;

- зроблено оцінку системних ризиків переривання освітнього процесу здобувачем вищої освіти, що вказують на: високу обумовленість отримання освіти культурно-економічним статусом родини, розвінчання міфу прямого зв'язку між вищою освітою та успішним працевлаштуванням і кар'єрним ростом; пониження рейтингу визнання ролі вищої освіти в загальному соціально-культурному зростанні людини; вплив динаміки вікового розвитку молодшої людини на процес реалізації завдань здобуття вищої освіти. Доведено, що утримання позиції здобувача вищої освіти в ролі учня хоча і знижує ризики переривання навчання у ЗВО, однак є рудиментарною формою, яка не сприяє формуванню його самостійної позиції як дорослої людини і громадянина;

- виділено фактори та критерії управління якістю надання освітніх послуг закладом вищої освіти на основі різнорівневої підтримки здобувача вищої освіти й оформлено відповідну кваліметричну субмодель;

поглиблено та уточнено:

- сутність таких дефініцій, як «освітній процес у закладах вищої освіти», «управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої

освіти», «якість освітнього процесу», «якість надання освітніх послуг»; тлумачення кейс-менеджменту як технології, що базується на сильних сторонах користувача послуги, що передбачає координацію в управлінні процесом наданням різнорівневої підтримки здобувачам вищої освіти в ситуаціях ризику зниження їхнього соціального потенціалу, відновлення якого має відбуватися шляхом безпосереднього залучення їх до процесу планування та вирішення власних проблем, а не засобом сторонніх патерналістичних інвестицій, що формують споживацтво та посилюють схильність до утриманства;

удосконалено:

- процедуру експертного оцінювання шляхом описання технології експертного оцінювання системи управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту у ЗВО;

- межі використання моделювання в управлінні соціально-педагогічними системами через моделювання системи управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти;

набули подальшого розвитку

- теоретичні положення про управління в освіті через обґрунтування сутності управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти.

Безперечною перевагою даної роботи є те, що дослідження здійснювалися на основі досвіду управління ЗВО, як в Україні так і в Республіці Польща, що, враховуючи дещо різні підходи до систем управління вищою освітою в цих країнах, підвищує значимість наукових результатів отриманих в дисертації.

Практичне значення отриманих результатів.

Практична цінність отриманих в роботі результатів полягає в наступному, що отримані наукові продукти можуть бути використані під час організації управління освітнім процесом у ЗВО, безпосередньо це такі продукти: модель системи управління освітнім процесом у закладах вищої освіти на основі кейс-менеджменту; науково-практичні рекомендації щодо використання технології

кейс-менеджменту в управлінні освітнім процесом закладу вищої освіти; робоча програма навчальної дисципліни «Кейс-менеджмент». Матеріали та результати дисертаційного дослідження мають певну наукову і практичну цінність, яка полягає в забезпеченні успішності управлінської діяльності. Вони можуть бути використані керівниками та науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати роботи доповідались та обговорювались на багатьох науково-практичних, конференціях, в тому числі всеукраїнських, загальнопольських та міжнародних, семінарах, форумах та міжнародних школах, що проводилися на різних рівнях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 51 друкована праця, у тому числі 1 – одноосібна монографія, 4 – у колективних монографіях, опублікованих польською мовою, одна з яких входить до міжнародних наукометричних баз, та 22 – одноосібних, а саме: 20 статей опубліковано в наукових фахових виданнях, (16 статей – у наукових виданнях України, та 4 статті – у виданнях Республіки Польщі), з яких 11 – у журналах, що входять до міжнародних наукометричних баз, і 2 статті в інших журналах та збірниках міжнародних науково-практичних конференцій, що відповідає існуючим вимогам до докторських дисертацій. Ці публікації достатньо повно відображають основні результати роботи та зміст дисертації.

Оцінка основного змісту дисертації та її структури.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою. Матеріали дисертації викладені в логічній послідовності на 500 сторінках тексту і відображають зміст і результати проведених досліджень. Дисертація містить анотацію, зміст, вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел та 14 додатків.

Оформлення дисертації в цілому відповідає основним вимогам щодо оформлення дисертацій. Можна відзначити, що у ній в достатньому обсязі наведено графічні та ілюстративні матеріали, що дозволяє в повному обсязі сприймати текст дисертації. В додатках є документи, які підтверджують

достовірність отриманих результатів, наведені розгорнуті дані розрахунків та матеріали, що додатково розкривають практичне значення наукових розробок здобувача.

У *першому розділі* розкрито теоретичне обґрунтування концепції управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти. Ґрунтовно описано методологічний, теоретичний, практичний аспекти концепції. Розкрито технологію кейс-менеджменту як таку, що водночас слугує підтримці здобувача вищої освіти, запитам сучасного глобального інформаційного суспільства та завданням закладу вищої освіти в питаннях управління освітнім процесом.

Необхідно відмітити що, застосування сучасних соціальних та бізнес-технологій кейс-менеджменту в управлінні освітою є актуальним, враховуючи глобалізацію системи освіти, підвищення конкурентоспроможності ЗВО та розповсюдження системи академічної мобільності. З іншого боку необхідно враховувати суттєві особливості та відмінності у сфері вищої освіти від бізнес процесів, перш за все через соціальні та загальнолюдські аспекти вищої освіти тощо, що і стає предметом дослідження дисертантки

У *другому розділі* розкриваються питання підтримки здобувача освіти, що трактується як вклад у розвиток людського капіталу. Історично зафіксована потреба у підтримці студента в процесі здобуття вищої освіти, залишається актуальною і на сьогоднішній день.

У розділі розкриваються такі питання: історичний пошук ефективних форм; студент сучасного ЗВО: потреби, можливості та запити в умовах розвитку інформаційного суспільства; кейс-менеджмент як організаційна форма підтримки розвитку потенціалу здобувача вищої освіти; соціально-педагогічні та організаційні передумови впровадження «кейс-менеджменту» у практику діяльності ЗВО.

Відмітимо, як особливість дослідження, те що автор доводить, що особливістю розвитку сучасної освіти є міф стосовно пріоритетів та цінностей вищої освіти традиційними носіями яких є яких є старше покоління (розширення кругозору, вдале працевлаштування, кар'єрний ріст, добробут тощо). У сучасного студента ціннісні пріоритети суттєво відрізняються і він дивиться на здобуття вищої освіти зовсім інакше, що необхідно враховувати в системі управління.

У *третьому розділі* здійснюється аналіз кейс-менеджменту як соціальної технології допомоги людині у багатопроблемній ситуації та його потенціал щодо його впровадження у систему підтримки студента в освітньому процесі ЗВО. Доцільність включення технології кейс-менеджменту в управління освітнім процесом ЗВО доводиться на основі розробленої концепції та концептуальної моделі системи управління освітнім процесом ЗВО на основі кейс-менеджменту, що включає цільовий, концептуальний, змістовний, технологічний та результативно-рефлексивні блоки.

Акцентування на факторах соціальних проблем, процесу соціалізації студентів, вплив цих факторів на мотивацію в навчанні, суб'єкт-суб'єктно орієнтований підхід в управлінні вищою освітою відображає сучасні тенденції розвитку освіти, базовані на людиноцентриському підході в освіті;

Необхідно особливо відмітити, що за твердженням дослідниці здобувач вищої освіти виступає не тільки як об'єкт управління але і як учасник та суб'єкт управління освітнім процесом, що суттєво впливає на механізми та алгоритми системи управління ЗВО.

У *четвертому розділі* представлено характеристику та процедуру експертного оцінювання системи управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти, а також її результати. У розділі надається оцінка результативності використання моделі та організаційно-управлінської технології управління освітнім процесом університету на основі кейс-менеджменту та описуються науково-практичні рекомендації щодо використання технології «кейс-менеджменту» для забезпечення якості надання освітніх послуг університетом в умовах глобалізації. Проведена експертна оцінка була доповнена оцінкою на рівні практики шляхом підготовки фахівців з кейс-менеджменту та реалізації ними технології «ведення випадку» на базі трьох ЗВО України, що разом довело доцільність запровадження технології кейс-менеджменту в управління освітнім процесом у ЗВО.

Слід відмітити, як перевагу даної роботи, те, що адаптація методів кейс-менеджменту до умов управління вищою освітою йде шляхом поєднання

принципів соціального кейс-менеджменту та адаптивного кейс-менеджменту, з урахуванням критеріїв оцінки якості освіти, при цьому система оцінки якості освіти враховує побажання стейкхолдерів, базується на SWOT та PEST аналізі та використовує кваліметричну факторно-критеріальну модель.

Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам.

За своєю структурою, об'ємом і оформленням дисертація та автореферат повністю відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Автореферат за змістом відповідає основним положенням, що викладені в дисертації, та не містить інформації, яка не відображена в самій роботі.

Загальна оцінка роботи.

Дисертація та автореферат викладені з використанням існуючих нормативних термінів послідовно, коректно та мають завершену логічну структуру. Матеріали дисертації та автореферату дають підстави стверджувати, що поставлену автором мету досягнуто, сформульовані задачі вирішено, а висновки відображають основні результати роботи.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу пані Маріоли Міровської зупинимось на деяких її **недоліках та рекомендаціях**:

1. У Концептуальній моделі управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти (рис. 3.3, ст. 253 дисертації та рис. 2, ст. 21 автореферату) в цільовому блоці бажано б було відобразити: запити суспільства та здобувачів вищої освіти; запити держави та вимоги державних освітніх стандартів. Так як, в тексті дисертації такі посилання є (с. 84).

2. Концептуальну модель управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти (рис. 3.3, ст. 253 дисертації та рис. 2, ст. 21 автореферату) значно б покращило представлення зворотного зв'язку, а також відображення критеріїв оцінки результатів та блоку результуючих управлінських впливів в залежності від дотримання цих критеріїв.

3. Актуалізація роботи на соціальну підтримку та соціалізацію студентів обумовлює наявність як в Концептуальній моделі управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти так і в тексті дисертації блоку взаємодії з соціальними мережами, месенджерами тощо та системи відповідної соціальної взаємодії через мережу Інтернет. Введення зазначених компонентів значно б посилює роботу.

4. В таблиці 2.5 (ст. 170) наведено перелік відповідей студентів закладів вищої освіти України щодо ролі вищої освіти в задоволенні життєвих потреб. На чому базувався вибір саме цих альтернатив, чому немає, наприклад: - вийти заміж (одружитися); - змінити соціальне середовище тощо.

5. Більшість опитувань, які наведені в роботі, є опитуваннями з закритими питаннями, причому вибір альтернатив не завжди обґрунтований. Зазвичай, при проведенні такого роду опитувань, спочатку проводиться опитування з відкритими питаннями, потім відповіді аналізуються, групуються, узагальнюються і вже потім створюється анкета з закритими питаннями.

6. Метод «Дельфі», який використовується в дисертаційній роботі під час опитування експертів відрізняється від інших методів не стільки конфіденційністю та анонімністю, а перш за все технологією досягнення узгодженості думок експертів шляхом застосування ітераційної процедури, яка полягає в тому що, експерти ознайомлюються з думками інших експертів та можуть змінювати свою думку на кожному ітераційному етапі, результат вважається досягнутим коли думки експертів сходяться з заздалегідь визначеним коефіцієнтом узгодженості. Таким чином, наведене в роботі застосування методу «Дельфі» є простим сліпим анкетуванням.

7. Після кожного розділу наводиться перелік публікацій автора хоча достатньо було б просто навести номери посилань у списку літератури.

Вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи в цілому та її наукової і практичної цінності.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць пані Маріоли Міровської дає підставу зробити наступний висновок. Дисертація пані Маріоли Міровської «Теорія і практика управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти» за актуальністю та науково-практичним змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає діючим вимогам п.п. 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 — теорія та методика управління освітою.

Офіційний опонент,

член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки,
лауреат Державної премії України в галузі освіти,
в.о. директора Державної наукової установи
«Український інститут науково-технічної
експертизи та інформації» Міністерства
освіти і науки України

В.В.Камишин

В.В.Камишин